

УДК: 631:153.

Сурженко Н.В.

к.е.н., доцент

Таврійський державний агротехнологічний університет

МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОЦЕСУ ПЛАНУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВАХ АПК

Анотація. В статті проведено дослідження методологічних аспектів стратегічного планування. Запропоновано конкретні методи, які можуть ефективно застосовуватись у стратегічному плануванні підприємств АПК.

Ключові слова: методологія, методика, планування, стратегічне планування, макроекономічна система, ціноутворення, математичне програмування, системний аналіз.

Постановка проблеми. Важливою складовою методології стратегічного планування на підприємствах АПК виступають методи, тобто конкретні способи, технічні прийоми, за допомогою яких воно здійснюється, розраховуються числові значення показників прогнозів, стратегічних програм і планів. У зв'язку з відмінностями проблем стратегічного планування використовуються різні методи його розробки.

Вибір методу методу планування залежить від конкретної форми планування і включає: напрям планування; засоби обґрунтування планових параметрів; терміни планування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним і практичним аспектам стратегічного планування присвячено багато спеціальних досліджень і наукових робіт. Значний внесок в становлення та розвиток стратегічної думки внесли Ф. Абрамс, Р. Акофф, И. Ансофф, Дж. Куинн, К. Ендрюс, М. Портер, Г. Хемел, Г. Минцберг, К. Хофер, Г. Штейнер, А. Томпсон та ін..

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження методологічних аспектів стратегічного планування та пропонування конкретних методів, які можуть ефективно використовуватись у стратегічному плануванні підприємств АПК.

Виклад основного матеріалу. Як встановлено в процесі вивчення вітчизняної та зарубіжної літератури, у практиці планування виділяють три напрями: прогресивний, ретроградний і круговий [4, 9, 10].

Важливе значення у стратегічному плануванні має класифікація методів та їх призначення, відмінність, сфери застосування.

Аналіз наукової літератури свідчить, що існує багато методів планування, кожен автор розглядає відразу кілька методів.

Так, Л. П. Владимірова відзначає наступні методи: експертні (оціночні) або евристичні методи, методи соціально-економічного аналізу, балансовий метод, економіко-математичні методи та метод системного аналізу і синтезу [3]. На думку автора, ці методи є загальними для аналізу всіх явищ в економіці, і тільки деякі з них відносяться до процесів планування.

А. В. Ільїн вивчає традиційні методи прийняття планових рішень, до яких відносять: творчість; адаптивний пошук, заснований на загальному знанні проблеми; граничний аналіз і приводить нові методи обґрунтування раціональних рішень, до яких відносить математичні моделі, методи математичного програмування, методи імітації [4].

Р. К. Лапушинська, А. Н. Петров розглядають загальні методи та конкретні, які, як правило, застосовуються на прогнозно-аналітичній стадії планування та основні методи планування, до яких відносять: балансовий, нормативний, програмно-цільовий та математичний [7].

Р. А. Фатхутдінов розглядає нормативний, експериментальний, параметричний, індексний, експертний, екстраполяції, функціональний і комбінований метод [9].

Ю. П. Аніскін, А. М. Павлова розглядають прості та комплексні методи. Прості методи включають фактографічні та експертні, а комплексні методи складаються з комбінованих [1].

На нашу думку, в літературних джерелах були розглянуті різні класифікації і велика

кількість методів планування, проте в них не наведені конкретні методи, які можуть ефективно застосовуватись у стратегічному плануванні. Практичне застосування того чи іншого методу визначається такими факторами, як об'єкт планування, точність плану, наявність вихідної інформації, кваліфікації плановика та ін.

На основі вивчення і критичного розгляду запропонованих методів у рамках даного дослідження в таблиці 1. розроблена і запропонована для використання в практичній діяльності підприємств класифікація методів стратегічного планування, визначено їх призначення і напрямок застосування.

Таблиця 1

Класифікація, призначення і напрямок застосування методів стратегічного планування

Пропоновані методи стратегічного планування	Призначення	Напрямок застосування
Нормативний	Обґрунтування потреби і визначення можливих результатів в процесі розробки різних балансів для планування термінів заміни обладнання, можливостей насичення ринків збуту	Визначення і використання системи норм і нормативів
Балансовий	Забезпечення спостереження за рухом товарних потоків, здійснення аналізу та прогнозування стійкості взаємного обороту натуральних і грошових потоків	Складання балансів для обґрунтування плану виробництва продукту підприємства, ресурсу, галузі, регіону або економіки в цілому, в яких заздалегідь визначаються потреби і джерела їх задоволення
Програмно-цільовий	Складання комплексних програм, що відображають мету і комплекс виробничих, науково-дослідних, організаційно-господарських, соціальних завдань і заходів, спрямованих на реалізацію найбільш ефективних проблем, пов'язаних з ресурсами, виконавцями, термінами здійснення	Передбачає розробку цільових комплексних програм, які призначені для обґрунтування планових рішень, мікроекономічних проблем і господарських завдань
Експертний	Планування можливих ринків збуту, строків оновлення продукції, питань маркетингу та науково-технічного рівня виробництва	Заснований на створенні експертної групи з висококваліфікованих фахівців, які проводять оцінку даного плану по непрямій і неповній інформації, коли немає кількісних показників
Економіко-математичний	Використання матричних і сітьових моделей планування. Отримання нових знань про об'єкт, застосування положень економічної теорії	Заснований на використанні економіко-математичних моделей і обчислювальної техніки
Системний аналіз і синтез	Визначення виробничих показників, очікуваних значень активних статей балансу, виявлення потреби у джерелах фінансування тощо	Диференціація економічних систем і процесів на складові. Визначення на цій основі провідних ланок
Фактографічний	Використання ймовірності сукупного впливу всіх цих факторів на розвиток в колишньому напрямі більше, ніж можливість його зміни	Базування на фактичному матеріалі про минуле та сьогодення розвитку об'єкта планування

Так, нормативний метод має свої переваги в тому, що встановлюється зв'язок між ресурсами і кінцевими результатами виробництва, в поліпшенні яких зацікавлене суспільство в цілому. Недолік даного методу полягає в трудомісткості створення нормативної бази.

Балансовий метод дозволяє відобразити в планових документах основні пропорції макроекономічної системи в цілому і здійснити аналіз їх зміни. Недоліком даного методу є те, що регульована ринкова економіка вимагає перетворення балансів таблиць «ресурси-розподіл» в баланси попиту і пропозиції, а такий варіант можна розробити тільки для фіксованого рівня цін, що не дозволяє здійснити цей метод.

Програмно-цільовий метод передбачає широке використання його апарату від рівня загальнодержавних завдань до рівня підприємств та організацій, однак, його використання передбачає тривалий трудомісткий комплекс робіт.

Експертний метод заснований на використанні широкого спектру дій, який, на жаль, не виключає можливості обліку неточної непрямой інформації.

Економіко-математичний метод забезпечує перегляд великої кількості варіантів плану і вибір найбільш оптимального, але

при використанні можуть виникнути складні математичні розрахунки.

Системний аналіз і синтез дозволяє провести більш точний аналіз потоків інформації про досліджуваний об'єкт, однак даний метод заснований на проходженні через безліч стадій обробки інформації, що часто ускладнює його застосування.

Фактографічний метод простий і об'єктивний у використанні, його недолік в тому, що при появі непередбачених обмежень, стримується процес розвитку, використання цього методу може призвести до помилок в планах.

Висновки. Згідно запропонованої і розглянутої класифікації методів можна зробити висновок, що відмінності в характері процесів планування, строках планування, ступеня повноти і вірогідності вихідних даних зумовлюється використанням різних методів планування. На основі проведеного аналізу літературних джерел, розгляду сутності методів реалізації стратегічного планування, а також способів здійснення процесу стратегічного планування обґрунтована класифікація методів, дана коротка характеристика їх призначення, виявлені недоліки і переваги за допомогою яких можна виробити систему різних засобів і прийомів планування діяльності суб'єктів економіки.

Список літератури:

1. Анискин Ю.П., Павлова А.М. Планирование и контроллинг. - М.: Омега-Л. 2003. 280 с.
2. Бережная Е.В., Бережной В.И. Математические методы и моделирование экономических систем. - М.: Финансы и статистика. 2001. 368 с.
3. Владимиров Л.П. Прогнозирование и планирование в условиях рынка. - М.: Изд-во Дом Дашков и К. 2000. 307 с.
4. Ильин А.И. Планирование на предприятии. Минск ООО «Новое знание». 2000. 305 с.
5. Карасев А.И. Математические методы и модели в планировании. -М.: Экономика. 1987 - 239 с.
6. Кузнецов Ю.Н. и др. математическое программирование. - М.: Высшая школа. 1995. 301 с.
7. Лапушкинская Г.К., Петров А.Н. Планирование в условиях рынка. -М.: Москва. 2003. 250 с.
8. Плат Л. Стратегическое планирование. // Бизнес уик. 1996. № 6.
9. Фатхутдинов Р.А. Стратегический менеджмент. - М.: Дело. 2002. 447 с.

Annotation

An important part of the strategic planning methodology for agricultural enterprises acting methods, ie specific methods, techniques, with which it is carried out, calculated numerical values of projections of strategic programs and plans. Due to differences on issues of strategic planning using different methods of construction.

As established in the study of domestic and foreign literature, the practice planning are three areas: progressive and retrograde circular. The importance of strategic planning classification methods and their purpose distinction scope. The analysis of the scientific literature shows that there are many methods of planning, each author examines several methods.

Based on the study and critical review of the proposed methods in this study in Table 1. developed and proposed for use in the practice of business classification methods of strategic planning, define their purpose and basis of the application.

According to the proposed classification and review methods can conclude that differences in the nature of planning, planning horizons, degree of completeness and the probability conditioned output data using different methods of planning. Based on the analysis of the literature, considering the nature of the strategic planning methods

and ways to implement the strategic planning process proved classification methods, this brief description of their purpose, found advantages and disadvantages with which to develop a system of different tools and techniques of planning activities economy.

Keywords: *methodology, method, planning, strategic planning, macroeconomic framework, pricing, mathematical programming, systems analysis.*